

המשנה המבוארת עם פירוש הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ)

154

פרק ט

פרק זה דן בתחילתו בדינם של צמחי בר בשביעית, וכן בדין הספיחים, שצמחו ממאליהם בשביעית, שהממים גזרו עליהם איסור. רובו של הפרק עוסק בדיני הביעור של פירות השביעית, שאדם צריך לבער אותם מביתו לאחר שכלו מן השדה.

משנה א

חכמים אסרו לקנות גידולי שביעית ממי שיש חשש שאינו מפקיד את שדהו, או זורע בשביעית ושומר את פירותיו לעצמו, ובמשנה זו מביאים רשימה של צמחי בר שאין בהם חשש זה.

הנלקחים
מכל אדם
בשביעית

הַפִּיגִם, וְהִירְבּוּזֵי הַשּׁוֹטִים,
וְהַחֲלִילָאוֹת, בּוֹכֵבֶר
שְׁבָהִירִים, וְהַכֶּרֶם
שֶׁבִנְהָרוֹת, וְהַגִּגֵּר
שֶׁל אֶפֶר – פְּטוּרִין מִן
הַמַּעֲשֹׂוֹת, וְלִקְחִין מִכָּל
אֶדֶם בְּשִׁבְעִית, שְׂאִין
כִּיּוֹצֵא בָּהֶם נִשְׁמֵר.

הַפִּיגִס, הַתְּרַבּוּזִין (מיני אספרגוס) **הַטּוּסִים**, הדגלים
הַ, **הַתְּחִלְלוּגִיּוֹת**, **קוֹסְבֵּר** שְׂצוּמָה **הַקְרִים**, **וּתְכַרְסֵּס**
שְׂצוּמָה **בְּתוֹרָה** וְלֹא בִגְיָה, **וְהַתְּגֵרֵר** שֶׁל **אָפֶר**, שְׂגוּל
בִּצְחוֹ וְלֹא בִגְיָה – כֹּל אֵלָּה **פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשִׂוֹת**,
בְּשֵׁים רַגִּילוֹת, כִּדּוּן גִּדּוּלֵי הַפֶּקֶר, **וְנִלְקָחִין מִלֵּךְ**
אָדָם שְׂבִיבִיּוּת, וְגַם מִמִּי שֶׁחֲשׂוֹד שְׂאוֹנוּ מִקְדֵּר עַל
דִּינֵי שְׂבִיבִיּוּת, מִמִּי **שֶׁאֵין בְּיָצָא אֶשֶׁר יִשְׁמֵר**, שְׂאִין
חֲשֵׁשׁ שְׂהוּא מוֹכֵר לִירֵךְ שְׂזֵדוֹ וְלֹא שֶׁמֶר עֲלֵיו בִּגְיָת
חֲשֵׁשׁ שְׁלֵב שְׂבִיבִיּוּת, שְׂאִין לְקוֹטֵר מֵאִדָּה כּוֹחַ.

ודנים בספחים, גידולים (שאינם צמחי בר) שצמחו מאליהם בשנה השביעית, מזרעים שנפלו לאדמה בשעת הקציר, או מפקעות או בצלים שנושאו באדמה מן השנה השישית. והזמנים אסרו אותם, בגלל עובדי עברה, שהיו זורעים אותם בשביעית, שהיו שומרים את שדותיהם.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סְפִיחֵי חֹרֵדל, שְׁצַמְחוּ מֵאֲלֵיהֶם
בְּשֶׁדָּה אוּ בְּגִינָה – מוֹתְרִין, שֶׁרִשְׁאֵי אָדָם לִקְנוֹת
חֹרֵדל מִכָּל אָדָם, שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ עָלֵיהֶן עוֹבְרֵי עֲבִירָה,
לְזַרְעוֹת אוֹתָם אוּ לְשִׁמְרָם, וּמִן הַסֵּתֶם שֶׁל הַפֶּקֶר הֵם.

רבי שמעון אומר: כל הספחים מותרין, שאנו מניחים שצמחו מאליהם בשדה, ולא זרע או שמר אותם אדם בגינתו, חוץ מספחי כרוב, מפני שאין מוצא בהם בירקות שדה, שאין הכרוב גדל בר.

וַיַּחֲכֹמִים אוֹמְרִים: כָּל הַסְּפִיחִין אֲסוּרִין, שְׂגֹזְרוּ עַל כּוֹלֶם, וְלֹא חִילְקוּ בֵּין מִין לְמִין.

ספחים

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סִפִּיתִי
חֲדָל מוֹתֵרִין, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ
עֲלֵיהֶן עוֹבְרֵי עֲבִירָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כָּל
הַסְּפִיחִים מוֹתְרִין, חוּץ
מִסְּפִיחֵי כְּרוֹב, שֶׁאֵין בָּיוֹצֵא
בָּהֶם בִּירְקוֹת שְׂדֵה.

וַיַּחֲבֹמֵם אֲמָרִים: כָּל
הַסְּפִיחִין אֲסוּרִין.

דברי רקע למסכת
והסבר על מבנה הפרק

דברי מבוא למשנה -

נושא הפסקה

המשנה
- מנוקדת ומפוסקת.
כל ראשי התיבות
מפוענחים. כל משנה
מחולקת לפסקאות

ביאור חדש
קצר ובהיר
המשולב במילות
המשנה

סופרים וספרים
מידע מורחב
על המחברים
והספרים
שדבריהם הובאו
בכרך זה

שביעית פרק ז משנה ו | 127

הרחבות

העץ - דינו כעץ עצמו, שאין בו קדושת פירות
שביעית. ואמנם, שנינו במשנה הקודמת שיש דין
שביעית לדברים שאינם פרי, כגון עלים ולולבים.
אלא ששם מדובר בחלקים המשמשים למאכל,
וזאם כן אינם "עץ" אלא פרי, אבל שרף אינו מיוחד
למאכל. ולעומת ר' שמעון, סבור התנא הראשון,
כי הקטף של העץ נחשב 'פרי' של העץ (בחייתא)
בבבלי נדה ה"א.

ובפשטות מה שהוזכר כאן קטף אינו בדיוקא, אלא גם הלוטם (כך משמע מן הר"ש משאנץ). ויש שהסביר ש"קטף" כאן הוא שם כללי לשרף עצים (ר' בנימין מוספיא).

יש להם שביעית ולדמיון שביעית
 בכתב ר"ש משאגין, כי אף שלא נזכר הדבר במפורש, יש לצמצים אילו גם דין ביעור משיעה שכלו מן השדה. וכן גרסת משנה זו בתלמוד הבבלי. (נדה 40א), נוסף כאן: "יש שיעור אין לו ביעור ביעור". אמנם, יש שהבחין בעניין זה בין אותם אלו שכלים ונבילים, כגון על חוורד והכופר, לבין הקטף, שהוא שרף של עץ, ויש לומר שאין לו דין ביעור (ר"ש סירילוא).

רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי
לדעת ר' שמעון, כיוון שהקטף אינו אלא שרף של

– אורח ההלכה

שיש להם קדושת שביעית אם הם מיועדים לשימוש בריחם. ובפרחי נוי שיש להם ריח, אך עיקר שימושם לנוי, נחלקו האחרונים אם יש בהם קדושת שביעית. ולדברי הכול, פרחים חסרי ריח אין בהם קדושת שביעית (רמב"ם ספר זרעים הלכות שמיטה ויובל פ"ז ה"ט).

קדושת שביעית בפרחים
ההורד והכופר והלוטם – יש להם שביעית ולדמיהם
שביעית. כמשנתנו. וכמו כן יש להם ולדמיהם
ביעור, כסוגיית הבבלי (נדה ח,א. כסף משנה).
ילעניין פרחים אחרים שיש להם ריח (ואינם
משמשים למאכל כלל) סבורים רוב האחרונים

קדם כתרופה נפוצה, וכסס קטורת. בימינו הצמח משמש לייצור תמרוקים ובושם.

ממחירו היה יקר ביותר (סופרים רומיים כתבו שהיו משלמים משקלו בזהב). בזמן המשנה והתלמוד גידלו את האפרסמון באזור יריחו ועין גדי, ואופן גידולו והפקת הבושם נשמרה בסוד (סבורים כי הוא 'סוד הקריה' שזכר בכתובת בעין גדי).

ויהיו על האפרסמון אינו דואי. מכל מקום, ברור לחלוטין שעץ הפרי הנקרא בלשוננו היום אפרסמון איננו האפרסמון הקדום. ההצעה המקובלת על רוב החוקרים היא שהאפרסמון הוא הצמח מור ההלעד (*Commiphora apobalsamum*), שיח (לעד גובה של כחמישה מטרים) בעל עלעלים קטנים, פרחים יריקים, ופירות קטנים, הגדל בבתוצות משני צדי הים האדום.

ם

הלוטם הוא כנראה ה"לוט" המוזכר בחלק מהמסחורה שנשאו הישמעאלים למצרים (בראשית 42, 26; 43, 32). הוא מזוהה באחדים ממיני צמח הלוטם (*Cistus*) שלהם שרף ריחני. המינים שהיו מקובלים להפקת השרף אינם מצויים בארץ, אולם ישנם שני מיני לוטם הנפוצים בר בארץ, שייתכן שגם הם מהם (לדוגמה *Cistus ladanifer*). שישישו בימי לוחם השרף (*Cistus ladanifer*). שישישו בימי

מזר הגלעד

לוטם השרף

הרחבות
ביאור דברי המשנה
זוכה להרחבות
עם בירור מושגי
יסוד, ביאור טעמי
המשנה והצעת
דרכי פירוש
נוספות ממבחר
שיטות ופירושים
של הראשונים
והאחרונים

אורח ההלכה
מסקנת ההלכה
בנושאים הנידונים
בתלמוד וגם ציון
התפתחות ההלכה
ויישומה עד לימינו
בנושאים נבחרים

רקע
מידע משלים להארת
והסברת הנושאים
הנידונים במשנה
בתחום הארכאולוגיה,
הבוטניקה, הגיאוגרפיה
ההיסטוריה, הזואולוגיה
והלשון

**תמונות, תרשימים
ואיורים**
מסייעים להבנת
המשנה ולהמחשה
של ענייני הריאליה
שברקע המשנה